

Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri

Lütfiye Deniz^a Ahmet Serteser^b ve Mustafa Kargioğlu^b

^a Atatürk Lisesi Biyoloji Öğretmeni Uşak-Türkiye

^b Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü Afyonkarahisar-Türkiye
e-posta: ldeniz03@hotmail.com, aserteser@aku.edu.tr, kargi@aku.edu.tr

Geliş Tarihi: 13 Aralık 2010; Kabul Tarihi: 21 Şubat 2011

Özet

Bu çalışmada, 2006-2007 yılları arasında Uşak Üniversitesi 1 Eylül kampüs alanı ve yakın çevresinde doğal olarak yetişen veya kültürü yapılan bazı bitki türlerinin etnobotanik özellikleri araştırıldı. Bölgede 36 familya ve 88 cinse ait 95 takson tespit edildi. Etnobotanik özelliği bulunan bitkilerin 71'i tıbbi, 50'si gıda, 25'i çay, 6'sı baharat, 6'sı süs, 5'i yakacak olarak ve kalan 25'si ise değişik amaçlar için kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Etnobotanik, Uşak, Türkiye

Local Names and Ethnobotanical Features of Some Plants in Usak University (Usak) and Its Near Vicinity

Abstract

In this study, ethnobotanical features of some plant species which are distributed as wild or cultivated in Usak University, 1 Eylül Campus district and its near vicinity was carried out between 2006 and 2007. In this region, 95 taxa belonging to 36 families and 88 genera were determined. Usages of the plants which have ethnobotanical features are as follows : 71 for medical, 50 for food, 25 for tea, 6 for spices, 6 for ornament plants, 5 for firewood, and others (25) are used for different purposes.

Key words : Ethnobotany, Usak, Turkey

1. Giriş

İnsanoğlu var olduğundan beri doğal bitkileri kendi amaçları için (özellikle gıda, hastalık tedavisi, alet ve ekipmanlar, imalat vs.) kullanmıştır. Bitkilerin çeşitli özellikleri, tıbbi ve gıda olarak kullanılma bilgisi nesilden nesile aktarılmıştır (Lev ve Amar, 2000). Fakat bu bilgi ve iletirme durma aşamasına gelmiştir. Bunun nedeni ise yaşlı ve genç nesil arasında her zaman bilgi aktarımı olmayışından ileri gelmiştir (Anyinam, 1995; Özgen vd., 2004; Ghorbani, 2005; Teklehaymanot vd., 2007). Bununla birlikte, etnobotanik çalışmalar ile ilgilenme son yıllarda çarpıcı bir şekilde artmıştır.

Türkiye, bitki çeşitliliği açısından en zengin ülkelerden birisidir. Yaklaşık olarak 12 000' in üzerinde tür ve tür altı takson tanımlanmış olup bunların % 30' u endemiktir (Davis, 1965-1985; Davis vd., 1988; Güner vd., 2000).

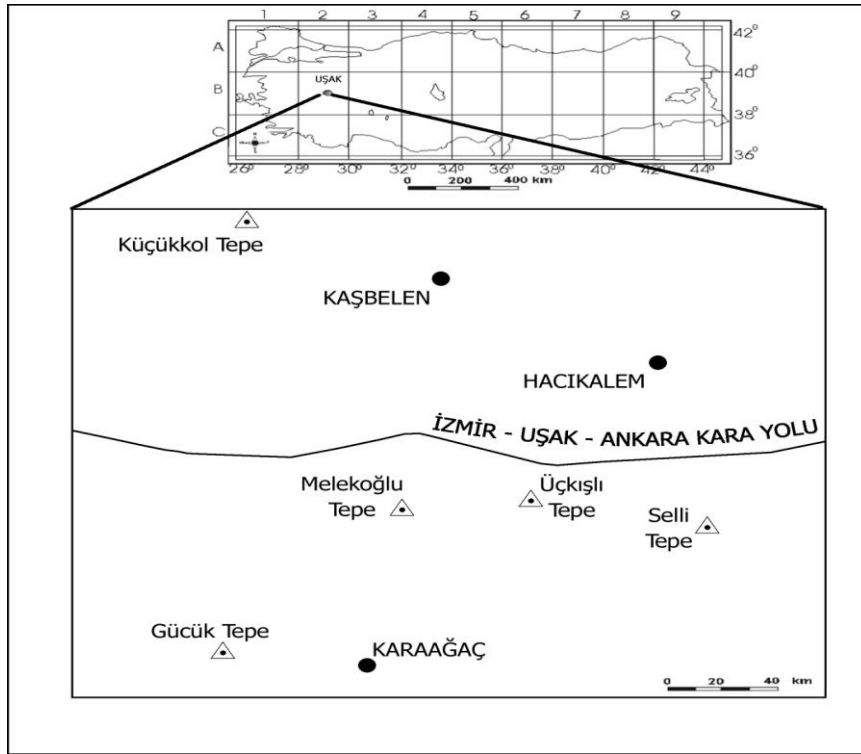
Araştırma alanı Uşak il sınırları içinde, Türkiye'nin Grid sistemine göre B2 karesine girmektedir (Şekil 1.). Uşak, komşuları olan Afyonkarahisar ve Kütahya gibi İç Anadolu ve Ege Bölgesi arasında bir geçiş bölümünü teşkil eden İç Batı Anadolu eşiği üzerinde yer alır. Araştırma alanının kuzeyinde Uşak-İzmir karayolu, güneyinde Karaağaç Göleti, batısında Esçi Gölü yer alır. Çalışma alanı Melekoğlu Tepe, Üçkışlı Tepe, Selli Tepe, Gücük Tepe ve

Küçükkol Tepe ile kuşatılmıştır. Ortalama yükseklik ise 900-1000 m civarındadır.

Araştırma alanının, bitki coğrafyası bakımından Akdeniz eğilimli olduğu, aynı zamanda İran- Turan ve Avrupa-Sibirya

bölgelerine ait bitkilerin de yayılış gösterdiği görülür.

Dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi, Türk insanı da doğal bitkilerden uzun zamandan beri ilaç, gıda, yakacak boya mobilya, süs, tarım

Şekil 1. Araştırma alanının yer bulduru haritası.

aletleri ve inşaat malzemeleri olarak yararlanmıştır (Özgen vd., 2004). Türkiye' de bir çok araştırmacı etnobotanik ile ilgili çalışmalarda bulunmuşlardır (Baytop, 1963, 1984; Seçmen ve Leblebici, 1987; Öztürk ve Özçelik, 1991; Honda vd., 1996; Vural vd., 1997; Ertuğ, 2000, 2002, 2004; Bağcı, 2000; Abay ve Kılıç, 2001; Akçiçek ve Vural, 2003; Özgen vd., 2004; Yıldırım, 2004; Şimşek vd., 2004; Kahraman ve Tatlı., 2004; Tuzlacı, 2005; Kargoğlu vd., 2008, 2010).

Çalışma alanı olarak bu bölgenin seçilmesinin nedenleri; daha önce çalışılmamış bir bölge olması ve bu bölgede yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri ile ilgili bir çalışmanın olmayışı şeklinde özetlenebilir.

Bu çalışmada, Türkiye' nin batısında yer alan Uşak ilinin Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampus alanı ve çevresindeki bölgede yaşayan halkın kullandığı bitkilerin yöresel ve bilimsel adlarının tespiti, etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi ve kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve metot

Araştırmadaki materyaller, Uşak Üniversitesi 1 Eylül kampus alanı ve yakın çevredeki özellikle de Karaağaç, Kaşbelen, Hacıkalem köylerinden ve aktarlardan temin edilmiştir.

Arazi çalışmaları sırasında yörede yaşayan 10-70 yaşları arasında 25'i kadın, 19'u erkek ve 6' sı çocuk olan 50 kişiyle görüşüldü. Anket yapılan işçi, ev hanımı, çiftçi ve öğrenciden

oluşan bazı kaynak kişilerin isimleri, köyleri ve sorulan sorular Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Alandan toplanan bitkiler, Türkiye bitkilerini içine alan floralardan teşhis edilmiştir (Davis, 1965-1985; Davis vd., 1988; Güner vd., 2000). Ayrıca yöredeki halkın aktarlardan alıp kullandığı bitkiler(*) ve kültür bitkileri (**) işaretleri ile gösterilmiştir.

Bulgular bölümünde önce bitkilerin familyası ve Latince ismi yer almıştır. Bunu yöresel adı,

toplayıcı adı ve numarası, kullanılan kısmı ve kullanım amaçları takip etmiştir. Bitkiler, Gymnosperm ve Angiosperm olarak dikotiledon ve monokotiledon ayrımı olmaksızın alfabetik olarak verilmiştir. Bitki örnekleri Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Herbaryumu’nda muhafaza edilmektedir.

Çizelge 1. Anket yapılan kaynak kişilerin isimleri, köyleri ve sorulan sorular

Kişi adı	Köyü	Sorulan Sorular
Ayşe Yıldız	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	1. Bu yörede toplayıp kullandığımız bitkiler hakkında genel bilgiler verebilir misiniz?
Celal Yıldız	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	2. Şifa amaçlı kullandığınız bitkiler hangileridir?
Mevlüt Yıldız	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	3. Bu bitkileri hangi amaçla ve nasıl kullanıyorsunuz?
Hacer Yıldız	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	4. Kullandığınız bu bitkileri başka insanlara öneriyor musunuz?
Ahmet Yıldız	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	5.Yemeğini yaptığınız bitkiler nelerdir? Ve nasıl hazırlanır?
Hatice Yıldız	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	6. Çayını yaptığınız bitkiler hangileridir? Hangi hastalıklarda kullanılır.
Hüseyin Yılmaz	Karaağaç köyü	7. Bitkileri demleme olarak mı? kaynatarak mı çayını yapıyorsunuz?
Gülşen Yılmaz	Karaağaç köyü	8. Hangi bitkileri yakacak olarak kullanıyorsunuz?
Ümmü Demir	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	9. Bitkileri toplarken nelere dikkat ediyorsunuz?
Selma Demir	Kaşbelen köyü(Mende köyü)	10. Salata olarak tükettiğiniz bitkiler nelerdir?
Ayşe Yılmaz	Karaağaç köyü	11.Bu yörede yetişen bitkilerden hangileri baharat olarak kullanılıyor?
Dudu Yılmaz	Karaağaç köyü	12.Hayvanlarınıza yem olarak verdiğiniz bitkiler nelerdir?
Nurettin Tüzün	Hacıkalem köyü	13.Farklı amaçlarda kullandığımız bitkiler hangileridir?(Örneğin;süpürge yapımında,çit yapımında,boya yapımında vb.)
Ramazan Tüzün	Hacıkalem köyü	14.Toplanan bitkilerin yörede kullanılan farklı isimleri var mı?
Bayram Kuzu	Hacıkalem köyü	

4.Bulgular

CUPRESSACEAE

Bitkinin Adı: *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* Deniz 283

Bitkinin Yöresel Adı: Ardıç

Kullanılan Kısmı: Gövde, kozalak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Gövdelerinden elde edilen katranı cilt hastalıklarında özellikle egzamada; kozalakları kaynatılıp içilerek soğuk algınlığı, astım, bronşit, böbrek taşı, ülser, diyabet ve hemoroit tedavisinde kullanılır. Ayrıca hayvancılıkla uğraşan bölge halkı, katranı hayvanların yaralarını iyileştirmede kullanmaktadır.

Bitkinin Adı: *Cupressus sempervirens* L.
Deniz 369

Bitkinin Yöresel Adı: Servi

Kullanılan Kısmı: Kozalak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Öksürük tedavisinde kozalağı kaynar suda demlenerek içilir.

PINACEAE

Bitkinin Adı: *Pinus brutia* Ten. Deniz 346

Bitkinin Yöresel Adı: Kızılçam

Kullanılan Kısmı: Gövde, odun, çiçek tozu

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yakacak olarak kullanılır. Ayrıca çiçek tozları toplanıp suyla karıştırılarak içilirse hemoroid tedavisi için kullanılır.

Bitkinin Adı: *Pinus pinea* L. Deniz 533

Bitkinin Yöresel Adı: Fıstık çamı

Kullanılan Kısmı: Gövde, odun, meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kozalakları evlerde süs amaçlı kullanılır. Kozalaklarında bulunan fıstıklar yenilir. Zeytinyağlı dolmalara katılır. Odunu yakacak olarak kullanılır.

APIACEAE

**Bitkinin Adı: *Anethum graveolens* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Dereotu

Kullanılan Kısmı: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Guatr hastalığına iyi gelir. Bakla yemeğine, dolmalara, zeytinyağlı yemeklere ve salatalara katılır.

Bitkinin Adı: *Bunium microcarpum* (Boiss.) Freyn subsp. *microcarpum* Deniz 463

Bitkinin Yöresel Adı: İncirop

Kullanılan Kısmı: Yumru

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yumruları çiğ veya pişirilerek yenir.

Bitkinin Adı: *Caucalis platycarpus* L. Deniz 112

Bitkinin Yöresel Adı: Pıtırak, Bıtırak

Kullanılan Kısmı: Yaprak, kök

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yaprakları romatizma ağrılarını giderir. Arazi çalışmalarında sohbet ettiğim yaşlı kadınlar, ağrıyan dizlerine pıtrağı ezip sardıklarında romatizma ağrılarının dindiğini belirtmişlerdir. Mide iltihaplarını iyileştirir. Kökü deri iltihaplarında ve egzama tedavisinde kullanılır. Karaciğer hastalıklarını iyileştirir.

Bitkinin Adı: *Scandix pecten-veneris* L. Deniz 420

Bitkinin Yöresel Adı: Canavar ağzı

Kullanılan Kısmı: Sapa kalkmadan önce yapraklar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze yapraklarından yemeği yapılır.

**Bitkinin Adı: *Petroselinum crispum* Mill.

Bitkinin Yöresel Adı: Maydanoz

Kullanılan Kısmı: Yaprak, yaprak sapı

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yaprakları yemeklerde, salatalarda, böreklerde kullanılır. Kansızlığa, böbrek ve karaciğer hastalıklarına iyi gelir. Kanı temizler. Sapları kaynatılıp içilirse idrar söktürür. Cildi güzelleştirir.

ASTERACEAE

Bitkinin Adı: *Achillea phrygia* Boiss.& Bal. Deniz 306

Bitkinin Yöresel Adı: Ayvadana

Kullanılan Kısmı: Çiçekli ve yapraklı dallar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yörede çok kullanılan bir bitkidir. Bitkinin çiçekli dalları çiçekler tamamen açılmadan toplanır, gölgede kurutulur. Kuru çiçek kaynatılmadan demleme usulüyle çayı yapılır. Mide ve kan temizleyici, iştah açıcı, hazmı kolaylaştırıcı, kusmayı

durdurucu etkisi vardır. Hemoroit tedavisinde ve kadın hastalıklarında oturma banyosu yapılarak kullanılır. Ağrı kesicidir. Özellikle küçük çocukların karın ağrılarında ve adet ağrılarında sıklıkla kullanılır. İltihap atıcıdır.

**Bitkinin Adı: *Calendula officinalis* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Aynısafa, portakal nergisi

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kurutulan çiçeklerinden yapılan çayı, karaciğer ve safra kesesi rahatsızlıklarında kullanılır. Mide hastalıklarında, gastrit ve ülserde tedavi edicidir. Çiçeklerinden yapılan kremi sedef, egzama, mantar gibi cilt hastalıklarında kullanılır.

Bitkinin Adı: *Chondrilla juncea* L. var. *Juncea*
Deniz 326

Bitkinin Yöresel Adı: Çengel sakızı, acıkök

Kullanılan Kısım: Yaprak, gövde

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Gövdesinden elde edilen sakızı mide ağrılarını gidermek için çiğnenir. Yaprakları çiğ olarak salatalara katılır.

**Bitkinin Adı: *Helianthus annuus* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Gündöndü

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Tohumuna halk arasında çiğdem denir. Çitlenme şeklinde çerez olarak tüketilir. Yağ elde edilir.

Bitkinin Adı: *Lactuca serriola* L. Deniz 325

Bitkinin Yöresel Adı: Acı marul

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kan temizleyici etkisi vardır. Mide ve kalp hastalıklarında kullanılır. Çiğ olarak yenilir. Salatalara katılır.

Bitkinin Adı: *Matricaria chamomilla* L. Deniz 378

Bitkinin Yöresel Adı: Papatya

Kullanılan Kısım: Çiçek, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çiçekleri kaynar suda demlenir. Çayı yatıştırıcı, sakinleştirici,

ağrı kesici etkisi vardır. Mide hastalıklarında kullanılır. Papatya suyu saç rengini açmada ve saça parlaklık kazandırmada kullanılır.

Bitkinin Adı: *Senecio vernalis* Waldst. & Kit.
Deniz 126

Bitkinin Yöresel Adı: Kanarya otu

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yumuşatıcı, kurt düşürücü, yara iyileştirici, adet ağrılarını hafifletici olarak kullanılır.

Bitkinin Adı: *Taraxacum officinale* F.H. Wigg.
Deniz 324

Bitkinin Yöresel Adı: Kara kavuk

Kullanılan Kısım: Taze yapraklar, gövde

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yörede konuşulan halkın büyük çoğunluğu tarafından kullanılan bitkinin, taze yaprakları ve gövdesi yıkanıp tuzlanarak elde yenilir. Salatalara katılır.

Bitkinin Adı: *Tragopogon longirostis* Bisch. ex
Schultz Deniz 323

Bitkinin Yöresel Adı: Teke sakalı

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yemeği yapılır. Kavrulurken yenir.

BORAGINACEAE

Bitkinin Adı: *Alkanna* sp. Deniz 321

Bitkinin Yöresel Adı: Havaciva otu

Kullanılan Kısım: Kök

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Köklerinden koyu kırmızı boya elde edilir. Besin sanayinde kullanılır.

Bitkinin Adı: *Anchusa azurea* Mill. var. *Azurea*
Deniz 199

Bitkinin Yöresel Adı: Ballık otu, Sığır dili

Kullanılan Kısım: Yaprak, çiçek, kök

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Tüm bitki terletici, idrar artırıcı ve temizleyicidir. Köklerinden kırmızı boya elde edilir. Yaprak ve çiçeklerinin kaynatılmasından elde edilen su egzama tedavisinde kullanılır.

BRASSICACEAE

Bitkinin Adı: *Boreava orientalis* Jaub. & Spach
Deniz 127

Bitkinin Yöresel Adı: Sarı ot

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Ateşi düşürücü, sinirsel ağrıları giderici etkisi vardır. Romatizmada faydalıdır.

Bitkinin Adı: *Capsella bursa-pastoris* (L.)
Medik Deniz 159

Bitkinin Yöresel Adı: Gayışlık, Bici bici, Çıngıldaklı ot

Kullanılan Kısım: Çiçekleri dışında tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yörede birden fazla isimle adlandırılan bitki, demir kaynağı olarak bilinmektedir. Sebze olarak çiğ veya kavru olarak yenir. Salatalara katılır. Kan dindirici özelliği vardır. Burun kanamalarını durdurur. Ağrı kesici özelliği vardır. Böbrek kumu ve taşının düşürülmesine yardımcı olur.

Bitkinin Adı: *Cardaria draba* (L.) Desv. subsp.
chalepensis (L.) O.E.Schulz Deniz 144

Bitkinin Yöresel Adı: Yabani tere

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Genç yapraklar yıkanıp çiğ olarak elde veya salatalara katılarak yenilir. Gaz gidericidir. Kuvvet verdiği söylenmektedir.

**Bitkinin Adı: *Eruca sativa* Mill.

Bitkinin Yöresel Adı: Roka

Kullanılan Kısım: Yaprak, tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze yaprakları yıkanıp çiğ olarak veya salatalara katılarak yenir. İştah açıcı, kuvvet verici, uyarıcı, öksürük kesici özelliği vardır. Tohumu macun yapımında kullanılır. Antibakteriyeldir.

**Bitkinin Adı: *Lepidium sativum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Tere

Kullanılan Kısım: Yaprak, tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze yaprakları çiğ olarak elde yenir veya salatalara katılır. İştah açıcı, kuvvet verici, afrodisyak etkili, kan temizleyici özelliği vardır. Cilt hastalıklarını iyileştirir. Tohumu tiroit bezlerini çalıştırır.

Bitkinin Adı: *Nasturtium officinale* L.
Deniz 219

Bitkinin Yöresel Adı: Gerdeme, su teresi

Kullanılan Kısım: Yapraklar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze yaprakları yıkanıp, yenir. Salatalara katılır.

Bitkinin Adı: *Raphanus raphanistrum* L. Deniz
156

Bitkinin Yöresel Adı: Yabani turp, çingil çiçeği

Kullanılan Kısım: Kök, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kök ve yaprakları iştah açıcıdır. Genç yaprakları çiğ veya pişirilerek yenir.

Bitkinin Adı: *Sisymbrium altissimum* L. Deniz
237

Bitkinin Yöresel Adı: Yabani hardal

Kullanılan Kısım: Yaprak, çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Genç yapraklar ve sürgünler çiğ olarak veya pişirilerek yenir. Çiçek ve yapraklar damar veya doku büzücü olarak kullanılır.

CARYOPHYLLACEAE

**Bitkinin Adı: *Dianthus caryophyllus* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Hüsni yusuf

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çiçeğinin çayı yapılır. Ateş düşürür, terletir, iştah açar, mide üşütmesi ile ilgili şikâyetleri giderir. Bahçelerde süs bitkisi olarak bulunur.

Bitkinin Adı: *Silene dichotoma* Ehrh. subsp.
sibthorpiana (Reichb.) Rech. Deniz 224

Bitkinin Yöresel Adı: Toklubaşı

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Bitkinin soğanla kavru olarak yemeği yapılır.

Bitkinin Adı: *Vaccaria pyramidata* Medik. var. *Pyramidata* Deniz 227

Bitkinin Yöresel Adı: Şımbıldak, Gıyışkan

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: İdrar söktürücü, terletici etkisi vardır. İdrar yolu iltihaplarında kullanılır. Çayı yapıp günde 2 bardak içilir.

CHENOPODIACEAE

Bitkinin Adı: *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album* Deniz 220

Bitkinin Yöresel Adı: Sirgen, sirken

Kullanılan Kısım: Yaprak, gövde, çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yapraklarından yemek yapılır. Çiçekli dallar idrar artırıcı ve müşhil olarak kullanılır.

**Bitkinin Adı: *Spinacia oleracea* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Ispanak

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Uşak' ta yaz, kış her mevsim, en çok tüketilen sebzedir. Ispanağın; yumurtalı kavurması, yemeği, çorbası, böreği, bükmesi ve keki yapılır. Besleyici değeri yüksek olan ıspanak, yöre halkı tarafından demir kaynağı olarak bilinmektedir. Kalp hastalıklarına, felce, göz hastalıklarına ve kansere karşı koruyucu etkisi olduğu söylenmektedir.

CISTACEAE

Bitkinin Adı: *Cistus laurifolius* L. Deniz 509

Bitkinin Yöresel Adı: Pinar, tavşanak

Kullanılan Kısım: Kök, çiçek, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Karın ağrılarında ve göbek düşmelerinde yaprakları dıştan sarılarak kullanılır. Köy fırınlarında ekmek yapılırken kökleri yakılır. Dizanteride kullanılır. Öksürük kesici ve balgam söktürücüdür.

CUCURBITACEAE

Bitkinin Adı: *Ecballium elaterium* L. Deniz 450

Bitkinin Yöresel Adı: Şeytan keleş, Eşek hıyarı, Acı dülek

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesinden çıkarılan suyu, bir miktar suyla karıştırılıp burna damlatılır. Burundan akıntı getirir. Sinüzit tedavisinde kullanılır. Suyun miktarı iyi ayarlanmazsa kulakta sağırılık yapabilir.

**Bitkinin Adı: *Cucurbita maxima* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Bal kabağı

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Tatlısı yapılır. Bükmenin içine katılır.

**Bitkinin Adı: *Lagenaria vulgaris* Ser.

Bitkinin Yöresel Adı: Su kabağı

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Sukabağı meyveleri kurutulup boyanarak, süs eşyası yapımında kullanılır. Çekirdekleri atılıp temizlendikten sonra su tası olarak, banyoda kullanılır. Yöredeki kadınlar özellikle ölüleri yıkarken tas olarak su kabağını kullandıklarını belirtmişlerdir. Çocuklara yüzme öğretmek için can simidi şeklinde kullanılabilir. Çekirdekleri yenilir.

ELEAGNACEAE

**Bitkinin Adı: *Eleagnus angustifolia* L.

Bitkinin Yöresel Adı: İğde

Kullanılan Kısım: Yaprak, Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: İğde meyvesi kurutulur. Kabukları soyularak yenilir. Bağırsak bozukluklarında, idrar yolu rahatsızlıklarında kullanılır. Ağız pasını giderir.

EUPHORBIACEAE

Bitkinin Adı: *Euphorbia helioscopia* L. Deniz 154

Bitkinin Yöresel Adı: Sütleyen

Kullanılan Kısım: Sütü

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Vücuttaki siğilli kısımlara sütü damlatılarak, siğillerin yok edilmesi sağlanır. Zehirlidir.

FAGACEAE

Bitkinin Adı: *Quercus coccifera* L. Deniz 341

Bitkinin Yöresel Adı: Meşe

Kullanılan Kısım: Kabuk, meyve, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Ses kısıklığında ve hemoroit tedavisinde kullanılır. Gövdesi ve dalları yakacak olarak kullanılır.

FABACEAE

Bitkinin Adı: *Medicago sativa* L. subsp. *sativa*
Deniz 511

Bitkinin Yöresel Adı: Yonca

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Bitkinin Adı: *Melilotus officinalis* (L.) Desr.
Deniz 483

Bitkinin Yöresel Adı: Taş yoncası

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Hayvan yemi olarak kullanılır.

HIPPOCASTANACEAE

**Bitkinin Adı: *Aesculus hippocastanum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: At kestanesi

Kullanılan Kısım: Meyve, Tohum, Kabuk

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kabuklarından yapılan ilaçlar ateşi düşürür. Öksürük kesicidir. Vücuda kuvvet verir. Tohumları ise hemoroit ve varis tedavisinde kullanılır. Atkestanesinin meyvesini mide ağrılarında, toz haline getirilerek veya küçük parçalara ayrılarak yuttuklarını ve midedeki ağrıyı dindirdiklerini ifade eden bir 50 yaşlarında bir hanım, meyvesinden krem elde ettiğini söyledi. Elde edilen kremin cildi güzelleştirdiğini, sivilceleri iyileştirdiğini ve ağrı kesici olduğunu belirtti. Romatizma ağrılarında haricen kullandıklarını ve olumlu sonuç aldıklarını söyledi. Kremi, yaşken rendelediği meyvenin, az suyla kaynatılıp zeytinyağı ilave edilmesi ve dondurulmasıyla elde ettiğini ve her gün kullandığını belirtti.

HYPERICACEAE

Bitkinin Adı: *Hypericum perforatum* L. Deniz 488

Bitkinin Yöresel Adı: Kantaron

Kullanılan Kısım: Çiçek, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: İltihap giderici, yara iyileştirici ve yatıştırıcı etkiye sahiptir. Çiçekleri zeytinyağında bekletilerek cilde sürülür. Çiçeklerin süzülmesinden sonra suyu gastrit ve ülser tedavisinde kullanılır. Yapraklarının sıcak suda 2 dakika demlenmesiyle elde edilen çayı karaciğer, safra kesesi, böbrek rahatsızlıklarına iyi gelir. Depresyon ve bazı sinirsel hastalıklarda, uykusuzluk ve huzursuzluk durumlarında kullanılır.

**Bitkinin Adı: *Juglans regia* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Ceviz

Kullanılan Kısım: Meyve, Gövde

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesi yenir. Tatlılara, peksimete (pekmez), ekmeğe katılır. Bazı yemeklerde ve salatalarda kullanılır. Kolesterolü düşürür. Odunu mobilya yapımında kullanılır.

LAMIACEAE

Bitkinin Adı: *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. subsp. *chia* (Schreb.) Arcangeli var. *chia* Deniz 102

Bitkinin Yöresel Adı: Mayasıl otu

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Bitki az miktarda kaynatılıp içildiğinde, alerji ve mantar hastalığına iyi geldiği söylenmektedir. Ayrıca adet söktürücü, idrar artırıcı, kuvvet verici olarak kadın hastalıkları ve üriner sistem hastalıklarında kullanılmaktadır.

Bitkinin Adı: *Mentha spicata* L. subsp. *spicata*
Deniz 348

Bitkinin Yöresel Adı: Kıvrıkcık nane

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yapraklarından hazırlanan çayı, ferahlık verir. Antibakteriyel ve ferahlatıcı olması nedeniyle ağız bakımında kullanılır. Soğuk algınlığında ve mide üşütmelerinde kullanılır. Ayrıca yıkanıp kurutulan yaprakları ufalanarak yemeklerde ve çorbalarda baharat olarak kullanılır.

Bitkinin Adı: *Mentha pulegium* L. Deniz 333

Bitkinin Yöresel Adı: Yabani nane

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Nane yapraklarından yapılan çay, mide ve bağırsaklarda şişkinlik oluşturan gazları söktürür. Mideyi yatıştırır. Limonla hazırlanan nane çayı kusmaya ve mide bulantısına karşı kullanılır. Ferahlatıcı ve rahatlatıcı etkisi vardır.

**Bitkinin Adı: *Ocimum basilicum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Fesleğen, reyhan

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Hoş kokulu süs bitkisidir. Bazı et yemeklerine ve salatalara katılır. Yapraklarından çay yapılıp içilir.

*Bitkinin Adı: *Origanum* sp.

Bitkinin Yöresel Adı: Oğlan çiçeği, güveti otu

Kullanılan Kısım: Çiçek, yaprak ve dallar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çayı yapılır. Öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır.

*Bitkinin Adı: *Rosmarinus officinalis* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Kuş dili, Biberiye

Kullanılan Kısım: Yaprak ve çiçekli dallar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Et yemeklerinde ve çeşitli soslarda baharat olarak kullanılır. Yaprak ve çiçekli dallar kaynatılıp çayı yapılır. Çayı kuvvet verir. İdrar ve adet söktürür. Hazımsızlık şikayetlerini giderir. Fazla içilirse tansiyonu yükseltir.

Bitkinin Adı: *Salvia tomentosa* Mill. Deniz 508

Bitkinin Yöresel Adı: Adaçayı

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Soğuk algınlığı, bademcik ve boğaz hastalıkları ve gripin tedavisinde çayı içilir. Çay demleme usulü yapılır. Kaynayan suya 6-7 yaprak atılır. 2 dakika demlenir ve yaprakları çıkarılır. İştah açıcıdır ve hazımsızlıkta kullanılır.

*Bitkinin Adı: *Teucrium flavum* L. subsp. *hellenicum* Rech.fil.

Bitkinin Yöresel Adı: Bodur mahmut

Kullanılan Kısım: Yaprak, çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yaprak ve çiçekleri kurutulur. Mide ağrılarında demleme usulü çayı yapılıp içilir.

Bitkinin Adı: *Thymus zygoides* Griseb. var. *lycaonicus* (Celak.) Ronniger Deniz 173

Bitkinin Yöresel Adı: Kekik

Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Solunum yolu enfeksiyonlarında, soğuk algınlığında, kuru ve balgamlı öksürükte ve bronşit tedavisinde çayı içilir. Kekik suyu tansiyon ve şekeri düşürür. Kurutulmuş ve ufalanmış çiçekli ve yapraklı dallar baharat olarak özellikle et yemeklerinde kullanılır. Boğaz ağrılarında, mide ağrılarında, sinirleri yatıştırmada kullanılır. Ayrıca kekik yağı elde edilir.

LILIACEAE

Bitkinin Adı: *Ornithogalum umbellatum* L. Deniz 221

Bitkinin Yöresel Adı: Köpek soğanı

Kullanılan Kısım: Kök

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çıiban ve sivilce olgunlaştırmada soğanı kesilip çıibanın üzerine sarılır.

LINACEAE

Bitkinin Adı: *Linum hirsutum* L. subsp. *pseudoanatolicum* P.H. Davis Deniz 203

Bitkinin Yöresel Adı: Siyerek, Ketem

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Mide ve bağırsak rahatsızlıklarında, gastritin tedavisinde, astım ve bronşitte kaynatılarak suyu içilir. Tohumu toz haline getirilerek veya sürtülerek her gün 1 tatlı kaşığı yenirse şeker, kolesterol ve tansiyonu düzene sokar. Kabızlıkta müshil etkisi yapar, idrarı artırır.

LORANTHACEAE

Bitkinin Adı: *Viscum album* L. subsp. *austriacum* (Wiesb.) Vollman Deniz 389

Bitkinin Yöresel Adı: Çam burcu

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çamdan toplanan burç astım ve bronşitte nefes açmada kullanılır. Kolesterol ve tansiyon düşürücü etkisi vardır. Meyveleri zehirlidir.

MALVACEAE

Bitkinin Adı: *Malva neglecta* L. Deniz 121

Bitkinin Yöresel Adı: Ebegömeçi, ebemgömeçi

Kullanılan Kısım: Yapraklar ve yeni açan çiçekleri, kök

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yaprakları sebze olarak kullanılır. Yemeği yapılır. Böreklere ve bükmenin içine katılır. Yaprakları ve yeni açan çiçekleri kaynatılıp gargara yapılarak boğaz ağrılarında kullanılır. Mide ve bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar. Kökü kaynatılarak boğaz ve bademcik iltihaplarını gidermede kullanılır.

Bitkinin Adı: *Althea officinalis* L. Deniz 231

Bitkinin Yöresel Adı: Gül hatmi, Gül Fatma, Fatma gül

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çiçeklerinden yapılan çayı mideyi yatıştırır, bağırsakları yumuşatır. Boğaz ağrılarında gargara yapılır. Balgam söktürür. Öksürükte kullanılır.

MORACEAE

**Bitkinin Adı: *Ficus carica* L.

Bitkinin Yöresel Adı: İncir, yemiş

Kullanılan Kısım: Meyve, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yaş veya kuru meyveleri yenilir. Meyveler göğüs yumuşatıcı ve balgam söktürücüdür. Sindirimi kolaylaştırır. Fazla yenildiğinde müshil etkisi yapar. Taze yaprak ve dallarındaki sütü nasırları söker, siğilleri düşürür. Meyvelerinden reçel, sütlü tatlı yapılır. Besleyici değeri yüksektir.

**Bitkinin Adı: *Morus alba* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Ak dut

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyveleri yenir. Kurutulur. Aktarlarda dut kurusu olarak satılır. Göğsü yumuşatır.

**Bitkinin Adı: *Morus nigra* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Kara dut

Kullanılan Kısım: Meyve, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kara dut yaprağından yapılan çay karaciğer hastalıklarında özellikle sarılıkta içilir. Meyveleri yenir. Meyvelerinden yapılan reçeli ve şurubu ağız yaralarını iyileştirir.

PAPAVERACEAE

Bitkinin Adı: *Glaucium leiocarpum* Boiss. Deniz 216

Bitkinin Yöresel Adı: Boynuzlu gelincik

Kullanılan Kısım: Yapraklı dallar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Çayı öksürük kesici ve uyku verici olarak kullanılır.

Bitkinin Adı: *Papaver dubium* L. Deniz 223

Bitkinin Yöresel Adı: Gelincik

Kullanılan Kısım: Çiçek, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Tazeyken yaprakları yenilir. Yaprak ve çiçeklerinden yapılan çayı boğaz ağrılarında gargara şeklinde kullanılır. Ayrıca; öksürük kesici, yatıştırıcı, uyuşturucu, uyku verici, ağrı kesici olarak kullanılır. Çayı günde 2- 3 bardak içilebilir. Uyku düzensizliğinde ve küçük çocuklara uyku vermede kullanılır.

**Bitkinin Adı: *Papaver somniferum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Haşhaş, haşeş, haşgeş
Kullanılan Kısmı: Tohum, taze yapraklar
Kullanılış Amacı ve Biçimi: Tohumu ateşte kavrulur. Sürtülerek, ezilir. Pidelere, peksimetlere ve katmere katılır. Haşhaş ezmesi ekmeğe sürülerek yenir. Tohumundan yağ elde edilir. Ayrıca, taze yaprakları çiğ olarak yenir, salatalara katılır. Ağrı kesici, uyku verici ve damar açıcı etkisi vardır.

PEDALIACEAE

**Bitkinin Adı: *Sesamum indicum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Susam

Kullanılan Kısmı: Tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Susam tohumu kek, börek, ekmek vb. yapımında üzerini süslemede kullanılır. Tohumundan yağ çıkarılır. Tahin yapılır. Tahin, tatlı ve helva yapımında kullanılır. Susam ezmesi şekerle karıştırılarak ekmeğe sürülerek yenir.

POACEAE

Bitkinin Adı: *Agropyron repens* P. Beauv.

Deniz 236

Bitkinin Yöresel Adı: Ayrık

Kullanılan Kısmı: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kökleriyle birlikte tüm bitki yıkanır. Kurutulur. Suda kaynatılır. Karaciğer hastalıklarında ve idrar söktürücü olarak kullanılır.

**Bitkinin Adı: *Avena sativa* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Yulaf

Kullanılan Kısmı: Tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Ekmek yapımında kullanılır. Hayvan yemi olarak kullanılır.

**Bitkinin Adı: *Zea mays* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Darı

Kullanılan Kısmı: Meyve, tohum, püskül

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Darı közlenerek ya da suda haşlanarak yenir. Haşlanmış mısır taneleri salatalara katılır, balık avcılığında yem olarak kullanılır. Tohumundan yağ çıkarılır. Mısır püskülünün kaynatılmasıyla elde edilen

çayı böbrek taşı ve kum düşürmede idrar söktürücü olarak içilir.

PLANTAGINACEAE

Bitkinin Adı: *Plantago lanceolata* L. Deniz 225

Bitkinin Yöresel Adı: Sinirli ot

Kullanılan Kısmı: Yaprak, tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yapraklarının özsuyu antibakteriyel etkiye sahiptir. Ağız, üst solunum yolu enfeksiyonunda gargara şeklinde, göz iltihabında damla şeklinde kullanılır. Çayı altını ıslatan çocuk ve yaşlılara içirilir. Yapraklarından lapa yapılarak, yara iyileştirmede ve çıban açmada kullanılır. Çiğ olarak tüketilebilir. Tohumları iyi bir müshildir.

Bitkinin Adı: *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.)Lange Deniz 329

Bitkinin Yöresel Adı: Sinirli ot

Kullanılan Kısmı: Yaprak, tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yapraklarından elde edilen çayı, kanı, akciğeri, mideyi temizler. Balgam söktürür. Şeker hastalıklarında kullanılır. Göğsü yumuşatır. Yaprakları yara iyileştirici, yara patlatıcı özelliindedir. Taze yapraklar hafif sıcak suda bekletilir ve yaranın veya çıbanın üzerine konulur.

POLYGALACEAE

Bitkinin Adı: *Polygala anatolica* Boiss. & Heldr. Deniz 168

Bitkinin Yöresel Adı: Süt otu

Kullanılan Kısmı: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Balgam sökücü, göğsü yumuşatıcı, anne sütünü artırıcı, idrar artırıcı ve terleticidir.

POLYGONACEAE

Bitkinin Adı: *Polygonum arenastrum* Bor. Deniz 230

Bitkinin Yöresel Adı: Kuş pidesi, Madımak

Kullanılan Kısmı: Yapraklı dallar

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze yapraklarından yemek yapılır. Taze yapraklar yıkanır, doğranır, yağda soğanla kavrulur ve yenir.

Bitkinin Adı: *Rumex acetosella* L. Deniz 443

Bitkinin Yöresel Adı: Ekşi kulak

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Bitkinin yaprakları ekşi olduğundan genellikle çiğ olarak yenir veya salatalara katılır. İştah açıcı ve kan temizleyici olarak bilinir.

Bitkinin Adı: *Rumex crispus* L. Deniz 229

Bitkinin Yöresel Adı: İlebada

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kansızlığa iyi geldiği söylenir. İdrar artırıcı ve kan temizleyicidir. Yapraklarından yemek ve sarma yapılır. Kıyma, pirinç, salça, soğan, baharatlarla karışım yapılır ve yapraklarına üçgen şekilde sarılarak dolma yapılır.

PORTULACACEAE

Bitkinin Adı: *Portulacca oleraceae* L.

Deniz 380

Bitkinin Yöresel Adı: Semizotu, semizlik

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze yapraklar yıkanır çiğ veya pişirilerek yenir. Yemeği ve yoğurtlu salatası yapılır. Fazla yenildiğinde diyare yapabilir.

RANUNCULACEAE

*Bitkinin Adı: *Nigella arvensis* L. var. *glauca* Boiss.

Bitkinin Yöresel Adı: Çörek otu

Kullanılan Kısım: Tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Tohumu böreklerin üzerine ve ekmeklere süs amaçlı katılır. Kavrulduktan sonra balla karıştırılırsa kansızlıkta ve süt salgısını artırıcı olarak kullanılır. Öğütölüp suyla karıştırılarak içilirse bağışıklık sistemini güçlendirir. Mide hastalıklarında kullanılır. Çörek otu tohumları

ezilir, balla karıştırılır ve her sabah aç karnına 1 tatlı kaşığı yenir. Tulum peyniri yapılırken peynirin içine atılır. Çörek otu tohumu ayrıca gelin olacak kızların çeyizine serpilir.

Bitkinin Adı: *Ranunculus arvensis* L. Deniz 140

Bitkinin Yöresel Adı: Düğün çiçeği

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze iken bitki zehirlidir. Haşlanıp çıban üzerine konulur. İltihap atıcı özelliği vardır. Cildi tahriş eder, yaralar açabilir.

ROSACEAE

**Bitkinin Adı: *Amygdalus communis* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Acı badem

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesi kuruyemiş olarak yenir. şeker hastalığında kullanılır. Acı badem ezmesi ekmeğe sürölüp yenir. Öksürüğü keser. Balgam söker. Badem yağı kabızlığı önler. Cilde sürüldüğünde lekeleri ve çatlakları önler. Saça sürüldüğünde saçı güçleştirir.

**Bitkinin Adı: *Cerasus avium* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Kiraz

Kullanılan Kısım: Meyve, meyve sapı, odun

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesi yenir. Kiraz sapı yıkanıp kurutulur. Kaynatılır. İdrar söktürücü olarak kullanılır. Kerestesi mobilyacılıkta kullanılır.

Bitkinin Adı: *Crataegus monogyna* Jacq. subsp. *azarella* (Gris.) Franco Deniz 315

Bitkinin Yöresel Adı: Alıç

Kullanılan Kısım: Çiçek, meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kaynatılıp suyu içilir. Nefes darlığında ve kalp hastalıklarında kullanılır. Meyvesi yenilir.

Bitkinin Adı: *Crataegus monogyna* Jacq. subsp. *monogyna* Deniz 331

Bitkinin Yöresel Adı: Alıç

Kullanılan Kısmı: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesi yenilir.

**Bitkinin Adı: *Cydonia vulgaris* Pers.

Bitkinin Yöresel Adı: Ayva

Kullanılan Kısmı: Meyve, tohum, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Ayva yaprağı öksürük ve ishalde kaynatılıp içilir. Meyveleri yenir. Tatlısı, reçeli ve kompostosu yapılır. Ayva tatlısına tohumu da katılırsa kırmızı renk verir.

**Bitkinin Adı: *Fragaria vesca* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Çilek

Kullanılan Kısmı: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyveleri yenir. Tatlılara, pastalara katılır. Reçeli yapılır. Krem, sabun, kolonya vb. kozmetik ürünlerin yapımında kullanılır.

Bitkinin Adı: *Potentilla recta* L. Deniz 186

Bitkinin Yöresel Adı: Beş parmak otu, Acı hayıt

Kullanılan Kısmı: Kök, çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kökü suda haşlanarak günde 1 fincan içilir. İşhali keser. Mide ekşimelerini giderir. Çiçeklerinin haşlanmasıyla yapılan lapa cildi güzelleştirir. Lekeleri giderir. Cildi yumuşatır. Bademcik ve boğaz hastalıklarında, ağız yaralarında suyu ile gargara yapılır. Kökü çiğnenirse diş ağrısını dindirir.

**Bitkinin Adı: *Prunus armeniaca* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Zerdali, kayısı

Kullanılan Kısmı: Meyve, tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyveleri yenir. Kabızlığı giderir. Fazla yenildiğinde diyareye sebep olur. Kayısı kurusu tatlılara, keklere katılır. Kompostosu, reçeli, marmeladı yapılır. Tohumları kırılarak yenilebilir.

Bitkinin Adı: *Pyrus amygdaliformis* Vill. var. *amygdaliformis* Deniz 484

Bitkinin Yöresel Adı: Ahlat, yaban armudu

Kullanılan Kısmı: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyveleri ishali keser. Zehirli hayvan ısırmasında filizi ezilir, yara üzerine konulur.

Bitkinin Adı: *Rosa canina* L. Deniz 361

Bitkinin Yöresel Adı: Kuşburnu

Kullanılan Kısmı: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesinden çay yapılır. Soğuk algınlığı, grip ve nezlede kullanılır. Meyvelerinden reçel yapılır. C vitamini kaynağıdır.

Bitkinin Adı: *Rubus canescens* DC. var. *canescens* Deniz 371

Bitkinin Yöresel Adı: Gür üzüm, böğürtlen

Kullanılan Kısmı: Meyve

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Meyvesi yenir. İdrar söktürür. Çay yapılır.

SALICACEAE

**Bitkinin Adı: *Salix alba* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Ak söğüt

Kullanılan Kısmı: Dal, gövde

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Taze dalları kesilerek sepet yapılır. Odunu kereste yapımında ve yakacak olarak kullanılır.

SOLANACEAE

Bitkinin Adı: *Hyoscyamus niger* L. Deniz 153

Bitkinin Yöresel Adı: Köpek galgıdan, Gavur haşhaşı

Kullanılan Kısmı: Tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yörede yaşayan halk tarafından kulak kurdunu dökmeye kullanıldığı belirtilmiştir. Bunun için tohumunun köze konulup üzerine kapak kapatıldığı, biraz su döküldüğü söylenmiştir. Kulak eğilerek açığa çıkan buhara tutulur. Böylece kulaktaki kurtlar dökülür.

VITACEAE

**Bitkinin Adı: *Vitis vinifera* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Üzüm, asma

Kullanılan Kısmı: Meyve, yaprak

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Üzüm meyvesi yaş veya kuru olarak yenilir. Kuru üzüm kansızlığa karşı kullanılır. Yaş üzümünden pekmez, sirke yapılır. Tatlılarda, keklerde, kompostalarda kurusu kullanılır. Çekirdekleri çiğnendiğinde kanseri önler. Olgunlaşmamış üzümünden yapılan koruk suyu, turşuya ve ekşili yemeklere katılır. Asma yaprağı, tazeyken toplanır, haşlanır, içine etli veya zeytinyağlı harç konulup sarılarak yaprak sarması yapılır. Asma evlerin bahçesinde gölgelik oluşturur. Sarılıcı olması nedeniyle evlerin dış duvarlarını süsler.

URTICACEAE

Bitkinin Adı: *Urtica dioica* L. Deniz 218

Bitkinin Yöresel Adı: Gidişken, Isırgan otu

Kullanılan Kısım: Yaprak, tohum

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Yapraklarından yemek yapılır. Böreklerin içine konulur. Yöre halkı tarafından kanser önleyici, bağışıklık sistemini güçlendirici, olarak biliniyor. Isırgan yaprağının kaynatılmasıyla elde edilen suyu saç dökülmelerini önlemede, kepeklenmeyi gidermede, saçları güçlendirmede kullanılır. Ayrıca kan temizleyici, iştah açıcı, bedeni güçlendirici etkileri nedeniyle kullandıkları saptanmıştır.

ZYGOPHYLLACEAE

Bitkinin Adı: *Peganum harmala* L. Deniz 388

Bitkinin Yöresel Adı: Üzerlik

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Nazara karşı kullanılır. Tüpte veya sobanın üzerinde üzerlik dallarından tütsü yapılır. Dumanın tüm eve ve özellikle nazar değen kişiye ulaşması sağlanır. Ayrıca hemoroit tedavisinde de kullanılır. Üzerlik tohumlarından ev süs eşyası yapılır.

Bitkinin Adı: *Tribulus terrestris* L. Deniz 521

Bitkinin Yöresel Adı: Demir pıtrak, demir diken, deve çökerten, çoban çökerten

Kullanılan Kısım: Yaprak, çiçek

Kullanılış Amacı ve Biçimi: Kaynatılıp içilince böbrek taşlarını döker. Ayrıca yumurtalık

iltihaplarında kullanılır. Kalp, damar açıcı özelliği vardır.

3. Tartışma ve Sonuç

Arazi çalışmalarında toplanan 63 ve aktarlardan temin edilen 4 bitkinin yöresel adları ve çeşitli kullanım alanları tespit edilmiştir. Bunların 71'i tıbbi, 50'i gıda, 25'i çay, 6'sı baharat, 6'sı süs, 5'i yakacak, 4'ü zehirli, 12'si yem, 2'si inşaat malzemesi, 2'si mobilya yapımı, 2'si boya, 1'i nazara karşı, 1'i muska ve 1'i sepet yapımında kullanılmaktadır.

Türkiye'de yapılan araştırmalarda değişik amaçlarla kullanılan bitkilerin yöresel adlarının büyük bir kısmı bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir (Baytop, 1963, 1984; Seçmen ve Leblebici, 1987; Öztürk ve Özçelik, 1991; Honda vd., 1996; Vural vd., 1997; Ertuğ, 2000, 2002, 2004; Bağcı, 2000; Abay ve Kılıç, 2001; Akçiçek ve Vural, 2003; Özgen vd., 2004; Yıldırım, 2004; Şimşek vd., 2004; Kahraman ve Tatlı., 2004; Tuzlacı, 2005; Kargioğlu vd., 2008, 2010). Ancak *Origanum* sp., *Linum hirsutum*, *Polygonum arenastrum*, *Ornithogalum umbellatum*, *Tribulus terrestris*, *Taraxacum officinale*, *Raphanus raphanistrum*, *Vaccaria pyramidata* var. *pyramidata*, *Scandix pecten-veneris*, *Calendula officinalis*, *Chondrilla juncea* var. *juncea*, *Anchusa azurea* var. *azurea*, *Sisymbrium altissimum*, *Slene dichotoma* ve *Silene vulgaris* gibi bitkiler yörede değişik isimlerle de anılmaktadır.

Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampus alanı ve çevresinde doğal yayılış gösteren veya kültürü yapılan bitkiler, alana en yakın yerleşim yerleri olan Karaağaç, Kaşbelen ve Hacıkalem köylerindeki insanlar tarafından yaygın şekilde kullanılmaktadır. Hiç şüphesiz bitkilerin kullanılışı uzun bir birikim ve deneyim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Çeşitli köylerin şehir merkezinden uzakta olması, buralarda yaşayan insanların ekonomik durumunun yetersiz olması, bazen kullanılan ilaçlardan fayda sağlayamaması veya bunların yan etkilerinden korkulması gibi faktörler, yöredeki

insanları bitkilerden yararlanmaya yönlendirmiştir.

Halkın gıda olarak çiğ veya pişirilerek tükettiği 51 bitkiden 25'i (% 51) aynı zamanda hastalıklarda tedavi amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu oranın yenen bitkilerin yarısını oluşturması bu bitkilerin sağlık için tüketilebileceğini göstermektedir. Yöre halkı çevrelerindeki otsu bitkileri ilkbaharda taze iken ve çiğ olarak ya da salatasını yaparak, bir kısmının da yemeğini yaparak kullanmaktadırlar. Yemeğin yapılışı genellikle aynıdır. Soğan yağda hafif pembeleşinceye kadar kavrulur, üzerine salça eklenir, yıkanıp doğranmış bitki yaprak ve sapları katılıp hafifçe kavrulduktan sonra az miktarda pirinç veya bulgur katılıp pişirilir. Halk şifa amaçlı kullandıkları bitkilerin bir bölümünü haşladıktan sonra suyunu süzerek lapa şeklinde, bir bölümünü de süzdükleri suyu içerek çay şeklinde kullanmaktadırlar.

Yemek yapımında en fazla kullanılan bitkiler; *Capsella bursa-pastoris*, *Chenopodium album*, *Malva neglecta*, *Malva sylvestris*, *Polygonum arenastrum*, *Portulaca oleraceae*, *Rumex crispus*, *Silene dichotoma*, *Spinacia oleracea* ve *Urtica dioica*.

Çay olarak tüketilen bitkilerden bazıları; *Achillea millefolium*, *Hypericum perforatum*, *Matricaria chamomilla*, *Mentha pulegium*, *Rosa canina*, *Salvia tomentosa* ve *Thymus zygoides* var. *lycaonicus*' dur.

Tıbbi olarak kullanılan bitkiler; *Aesculus hippocastanum*, *Achillea millefolium*, *Agropyrum repens*, *Althea officinalis*, *Capsella bursa-pastoris*, *Calendula officinalis*, *Caucalis platycarpos*, *Cistus laurifolius*, *Ecballium elaterium*, *Euphorbia helioscopia*, *Eruca sativa*, *Hypericum perforatum*, *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*, *Lepidium sativum*, *Linum hirsutum* subsp. *pseudoanatolicum*, *Mentha spicata* subsp. *spicata*, *Papaver dubium*, *Pyrus amygdaliformis* var. *amygdaliformis*, *Salvia tomentosa*, *Thymus zygoides* var. *lycaonicus*, *Tribulus terrestris* ve *Urtica dioica*'dır.

Yöre halkı bu bitkileri, mide hastalıklarında, öksürük gidermede, kan temizlemede, çıban açmada, ağrı kesici olarak, cilt hastalıklarında, idrar artırıcı olarak, kuvvet verici, ateş düşürücü, depresyonu giderici, sinüzit tedavisinde, böbrek taş ve kumunu dökmede, hayvan ve insan ishallerinde, ağız yaralarında, mayasıl tedavisinde, romatizmal ağrıları giderme gibi birçok hastalığın tedavisinde çeşitli şekillerde kullanmaktadırlar.

Ülkemiz için potansiyel bir zenginlik kaynağı durumundaki bitkilerimizden yeterli derecede istifade edilememektedir. Hem tür hem de etnobotanik potansiyel yönünden Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampus alanı ve çevresinde yapılan bu çalışmanın çeşitli amaçlar için kullanılan bitkilerin sayısını arttıracığı düşüncesindeyiz.

Kaynaklar

- Abay, G. ve Kılıç, A., 2001. Pürenbeli ve Yanıktepe (Mersin) Yörelerindeki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 8, 2, 97-104.
- Akçiçek, E. ve Vural, M., 2003. Kumalar Dağı (Afyon) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 10, 2, 151-162.
- Anyinam, C., 1995. Ecology and Ethnomedicine: Exploring Links between Current Environmental Crisis and Indigenous Medical Practices, Social Science and Medicine, 40, 321-329.
- Bağcı, Y., 2000. Aladağlar (Yahyalı, Kayseri) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 7, 1, 89-94.
- Baytop, T., 1963. Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1039.
- Baytop, T., 1984. Türkiye'de Bitkiler İle Tedavi, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, 520s.

- Davis, P.H., 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Edinburg University Pres, Vol. 1-9, Edinburg.
- Davis, P.H., Mill. R. ve Tan, K., 1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, (Supplement) Edinburg University Pres, Vol. 10, Edinburg.
- Ertuğ, F., 2000. An Ethnobotanical Study in Central Anatolia (Turkey), Economic Botany Journal, 54, 2 , 155-182.
- Ertuğ, F., 2002. Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler, 14. Bitkisel İlaç Hammaddesi Toplantısı, Bildiriler, K.H.C. Başer ve N. Kırmir (Eds.), 29-31 Mayıs, Eskişehir.
- Ertuğ, F., 2004. Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye’de Yeni Açılımlar, Kebikeç, 18, 181-187.
- Ghorbani, A., 2005. Studies on Pharmaceutical Ethnobotany in the Region of Turkmen Sahra , North of Iran (Part 1): General Results. Journal of Ethnopharmacology, 102, 58–68.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, KHC., 2000. Flora of Turkey and the East Aegean Islands (supp. 2), Vol.11, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Honda, G., Yeşilada, E., Tabata, M., Sezik, E., Fujita, T., Takeda, Y., Takadishi, Y. ve Tanaka, T., 1996. Tradational medicine in Turkey VI: Folk medicine in West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces, Journal of Ethnopharmacology, 53, 75-87.
- Kahraman, A. ve Tatlı, A., 2004. Umurbaba Dağı (Eşme-Uşak) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 11, 2, 147-154.
- Kargioğlu, M., Cenkci, S., Serteser, A., Evliyaoğlu, N., Konuk, M., Kök, M. Ş. ve Bağcı, Y., 2008. An Ethnobotanical Survey of Inner-West Anatolia, Turkey, Hum. Ecol., 36, 763-777.
- Kargioğlu, M., Cenkci, S., Serteser, A., Konuk, M. and Vural, G., 2010. Traditional Uses of Wild Plants in the Middle Aegean Region of Turkey, Hum. Ecol., 38, 3, 429-450.
- Lev, E. ve Amar, Z., 2000. Ethnopharmacological Survey of Traditional Drugs Sold in Israel at the end of the 20th Century, Journal of Ethnopharmacology, 72, 191–205.
- Özgen, U., Kaya, Y. ve Coşkun, M., 2004. Ethnobotanical Studies in the Villages of the District of Ilıca (Province Erzurum) Turkey. Economic Botany, 58, 4, 691–696.
- Öztürk, M. ve Özçelik, H., 1991. Doğu Anadolu’nun Faydalı Bitkileri, Siirt İlim Vakfı Yayınları, Ankara
- Seçmen, Ö. ve Leblebici, E., 1987. Yurdumuzun Zehirli Bitkileri, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kit., Seri No.103.
- Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E. ve Yıldırım, Ş., 2004. An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayaş and Güdül District Towns of Ankara Province (Turkey), Economic Botany 58, 4, 705-720.
- Teklehaymanot, T., Giday, M., Mehdim, G. ve Yalemtehay, M., 2007. Knowledge and Use of Medicinal Plants by People Around Debre Libanos Monastery in Ethiopia, Journal of Ethnopharmacology, 111, 271-283.
- Tuzlacı, E., 2005. Bodrum’da Bitkiler ve Yaşam, Ali Rıza Baksan Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., İstanbul.
- Vural, M., Karavelioğulları, F. A. ve Polat, H., 1997. Çiçekdağı (Kırşehir) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 4, 1, 117-124.
- Yıldırım, Ş., 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, Kebikeç, 17, 175-193.